

3 Buizerds in januari 2006: 352 of 450?

door Michel Klemann

In januari 2006 is in het werkgebied van de Vogelwerkgroep Zutphen (figuur 3.1) een integrale gebiedstelling gehouden om een beter overzicht te krijgen van aantal en verspreiding van vogels in de winter. Vanwege een gebrek aan menskracht is besloten om de tellingen niet te beperken tot één weekend of één week, maar om de hele maand januari daarvoor te gebruiken. Wanneer we de telperiode tot één weekend zouden beperken, zijn we te veel afhankelijk van de grillen van het weer. Een weekend met regen en mist kan een telling doen mislukken.

Januari is een periode van het jaar waarin relatief veel vogels redelijk 'honkvast' zijn. Deze maand ligt tussen de na- en voorjaars-trek in en als plotseling invallende kou uitblijft, blijven de vogels in hun winterbiotoop. Een telperiode van vier weken maakt dat uitgeweken kan worden naar de dagen met redelijk tot goed weer en met een handvol tellers kun je zo toch nog op meerdere dagen, al fietsend en lopend, heel wat (vierkante) kilometers afwerken.

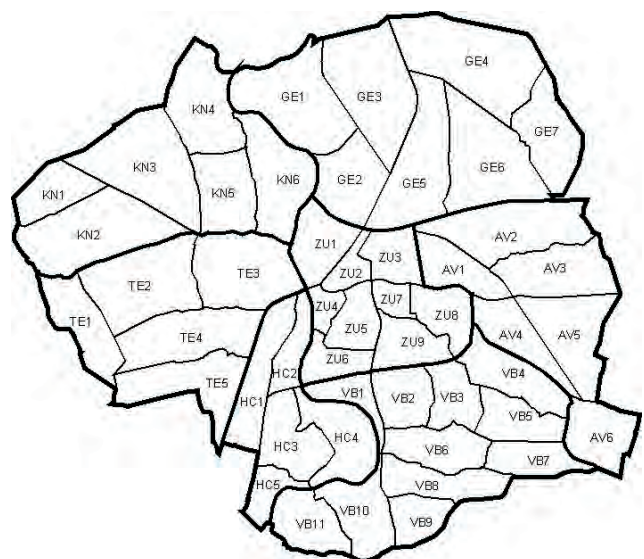
Hoewel we in het begin niet hadden verwacht het hele gebied te kunnen bestrijken, is dat in januari 2006 wel gelukt. Een overzicht van getelde soorten en aantallen in januari 2006 is te vinden in bijlage 1. In 2007 en in 2008 zijn ook weer januaritellingen gehouden en we willen dat de komende jaren blijven voortzetten om zo ooit te komen tot een meerjarig verslag over de wintervogels in Zutphen e.o.

Werk-, deel- en telgebieden

Het werkgebied van de Vogelwerkgroep is bij de oprichting vastgesteld. Voor de ligging en begrenzing van het gebied wordt verwe-

Figuur 3.1 Ligging werkgebied VVG Zutphen in Gelderland en verdeling werkgebieden in zeven deelgebieden

Figuur 3.2 Ligging en codering van de telgebieden.

zen naar figuur 3.1 en 3.2. Het oppervlak van het gebied bedraagt 19.227 ha, afgerond 192 km². Een duidelijke afbakening van het onderzoeksgebied en begrenzing van telgebieden is belangrijk voor verdeling, verwerking en vergelijkbaarheid van de telresultaten in ruimte en tijd.

De telgebieden zijn gestructureerd door het werkgebied van 192 km² onder te verdelen in 'handzame' en telbare eenheden. Aan de hand van de topografie is het werkgebied eerst verdeeld in zeven deelgebieden waarbij de IJssel de grens vormde tussen oost en west. De westelijke helft is in drieën verdeeld door de IJsselstraat - Breeweg van oost naar west en het spoor vanaf de spoorbrug richting Arnhem naar het zuidwesten. Aan de oostkant van de IJssel is het Twentekanaal een duidelijke begrenzing; daarna de Zutphense 'rondweg' en als laatste de Vordense Weg. Deze deelgebieden (tabel 3.1) zijn vervolgens weer verdeeld in 49 'handzame' genummerde telgebieden (figuur 3.2) met oppervlakten variërend in oppervlak tussen 96 (ZU4) en 838 ha (GE4); gemiddeld 392 ha.

De indeling in deelgebieden had als doelstelling dat wanneer niet het hele werkgebied geteld zou kunnen worden, we ons zouden kunnen concentreren op een paar deelgebieden om het jaar daarop de resterende deelgebieden af te werken. Dat was in januari 2006 niet nodig. Toch bleek het een handige verdeling voor naamgeving (coding) en om overzicht te houden op de vorderingen.

Voor de tellers is een korte handleiding gemaakt om zo de methodiek en telinspanning van iedereen zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen. In het kort kwam het er op neer dat de telinspanning ongeveer één uur per 100 ha moest bedragen; de afgelegde route moest op de kaart worden ingetekend en een aantal soorten moest op de kaart worden ingetekend. Voor meer details en voor de volledige handleiding wordt verwezen naar de website: www.vwg-zutphen.nl.

Na de tellingen zijn alle papieren en digitale gegevens verzameld en samengevoegd in tabellen en in GIS-bestanden. GIS staat voor Geografisch Informatie Systeem.

Uitwerking van gegevens

Zoals zo vaak in de vogelarij is het uitwerken een probleem want dat vergt urenlang schrijf- en computerwerk. Vogels tellen is nu eenmaal vaak leuker dan het uitwerken daarvan. Om alvast een indruk te geven wat dat op- en intekenen van al die gegevens kan opleveren, hieronder een beeld over het voorkomen van de Buizerd in Zutphen en omgeving in januari 2006.

Buizerdaantallen in januari 2006

In januari 2006 was het vrij koud, zeer zonnig en zeer droog; ideaal weer om vogels te tellen.

Gecombineerd met een flink aantal opgenomen vrije dagen lukte het om meteen het eerste jaar het hele werkgebied te tellen. Totaal werden 352 Buizerds geteld en op kaart ingetekend (figuur 3.3). Omgerekend naar het getelde oppervlak van 192 km² kwam de dichtheid uit op 1,83 ex/100 ha.

Tabel 3.1 Verdeling werkgebied in zeven deelgebieden.

Deelgebied	Afkorting	Opp in ha.
Almen - Vorden	AV	2507
Gorsseel - Eefde	GE	4404
Hoven - Cortenoever	HC	1496
Klarenbeek - Nijenbeek	KN	3168
Tonden - Empe	TE	2663
Vierakker - Bronkhorst	VB	3168
Zutphen	ZU	1821
Totaal		19.227

Tabel 3.2 Overzicht kengetallen januaritelling 2006.

Aantal deelnemers	15 personen
Geteld oppervlak	192,27 km ²
Teltijd in uren	146 uur 5 min.
Teltijd per 100 ha	51 minuten
Ingetekende kilometers	644,6 km
Ingetekende kilometers / teltijd	4,4 km/uur
Getelde aantal vogels	90.077 ex
Getelde aantal soorten	103

Bij het bekijken van de kaart vallen concentratiegebieden en 'lege' gebieden op. De oorzaak daarvan is niet altijd eenvoudig te duiden. Is het de aan- of afwezigheid van voedsel, geschikt - ongeschikt biotoop, telmethode, toegankelijkheid van het landschap of is er meer aan de hand? Hopelijk kunnen we daar de komende jaren een duidelijk antwoord op geven.

Eerst is de vraag van belang hoeveel Buizerds we 'hebben'. Van alle getelde gebieden is het oppervlak bekend, evenals wanneer en hoelang geteld is. De afgelegde telroutes zijn ingetekend en in GIS ingevoerd. Daarmee is het niet alleen mogelijk dichtheden van soorten te berekenen, maar ook het aantal per uur en het aantal per afgelegde kilometer. De laatste twee parameters zijn voor een grote vogel als Buizerd misschien van minder belang. Met name voor de 'kleine' vogelsoorten geeft het aantal per uur of aantal per afgelegde kilometer een betere methode van vergelijking dan het 'getelde' aantal per gebied. Als voorbeeld worden in tabel 3.3 hieronder deze parameters van de Buizerd in tabelvorm per deelgebied weergegeven.

Op de kaart (figuur 3.4) staan alle ingetekende routes weergegeven. Te zien is dat het landschap niet overal even intensief is doorkruist. De mogelijke oorzaken zijn legio: tijd, toegankelijkheid, type vervoer, verboden toegang, omvang bosgebieden et cetera. De vraag is nu of aan de hand van de verspreiding van de Buizerd en de afgelegde telroutes tijdens de tellingen te achterhalen is wat er mogelijk gemist is. Hoewel 352 Buizerds een hoog aantal lijkt, kun je er wel vanuit gaan dat niet alle Buizerds zijn geteld. Buizerds in bossen, op geploegde akkers, in knotbomen, in de bomen van wegbeplanting kun je ondanks hun omvang met gemak over het hoofd zien wanneer ze niet roepen en gewoon stil blijven zitten.

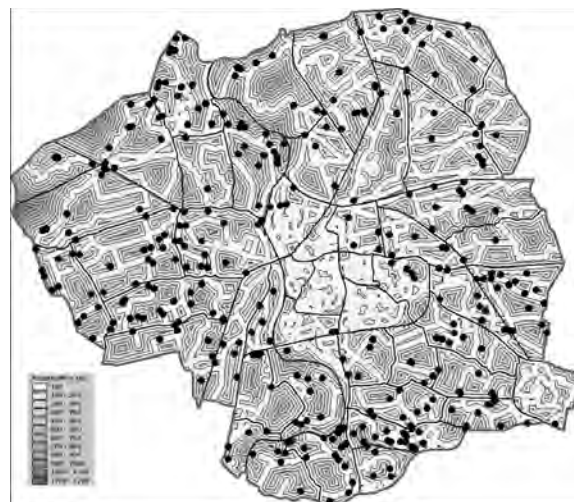
Om uit te vogelen op wat voor afstand Buizerds zijn waargenomen, zijn om de afgelegde telroutes, met behulp van GIS, gebiedsbufferen gelegd van steeds 100 meter. Dat geeft een patroon van wit (binnen 100 meter van de teller) tot donkerder tint, steeds 100 meter verder van de waarnemer af. Hieroverheen zijn de stippen van de Buizerds geprojecteerd (zie figuur 3.5).

Figuur 3.3 Verspreiding Buizerd januari 2006 in Zutphen e.o. (n=352 ex).

Figuur 3.4 Afgelegde telroutes januari 2006

Figuur 3.5 Bufferzones van steeds 100 meter rondom de afgelegde telroutes.

De buffers (op het kaartje in verschillende tinten weergegeven) zijn als aparte gebieden (oppervlakten) te definiëren en de Buizerdstippen die daarin liggen zijn te selecteren op basis van de buffer waarin de stippen liggen. Dat is hieronder in tabel 3.4 weergegeven.

Uit tabel 3.4 is af te lezen dat er in 9581 ha van het gebied een teller is langsgeslagen en dat er binnen dat gebied 190 Buizerds op kaart zijn gezet. 105 Buizerds zijn gezien van 100 tot 200 meter afstand van de waarnemer, etc. Geen van de Buizerds is verder dan op 500 meter afstand of verder waargenomen, maar het gaat in dit geval maar om slechts 222 ha.

De dichtheid binnen de bufferzone van 100 meter is 2,0 Buizerds per 100 ha en hoe verder weg de Buizerd zit, hoe minder kans je hebt hem nog te kunnen zien. Wanneer ik in GIS een buffer neem van slechts 50 meter rondom de afgelegde route (dan gaat het om 5302 ha waarbinnen 116 Buizerds zijn gezien) dan komt de dichtheid daar zelfs uit op 2,2 ex/100 ha.

De dichtheid wordt nog hoger wanneer deelgebied ZU (Zutphen), vrijwel geheel stedelijk gebied, buiten beschouwing wordt gelaten. In dat geval gaat het bij een buffer van 100 meter om 8046 ha waarbinnen 182 Buizerds zijn gezien. De dichtheid komt daarmee uit op 2,26 Buizerds per 100 ha. In het geval van een buffer van 50, zonder ZU, gaat het om 4391 ha waarbinnen 110 Buizerds zijn gezien. De dichtheid komt dan zelfs uitkomt op 2,51 Buizerds per 100 ha.

Het totale getelde gebied zonder deelgebied ZU bedraagt 174 km². Bij een dichtheid van 2,51 Buizerds per 100 ha zou het aantal Buizerds daarmee 436 stuks kunnen bedragen. Al met al, met in het achterhoofd dat er ook in ZU Buizerds zijn geteld (14 ex) en dat een

deel van de Buizerds niet is gezien, zal het aantal Buizerds dat zich in januari 2006 binnen het werkgebied bevond mogelijk op 450 exemplaren hebben gelegen. Op basis van deze berekening zou 22% van de Buizerds tijdens de tellingen zijn gemist.

Met dank aan alle tellers: Paul Barendrecht, Steven en Nanda de Bie, Anke en Jan Eshuis, David Hageman, Henk-Jan Hof, Goen Jansen, Michel Klemann, Adri Mulder, Gerrie Nijenhuis, Eddie Oosthof, Jeroen Philippona, Michiel van der Weide, John Wouda.

Tabel 3.4 Verschillende bufferzones ten opzichte van telroutes en bijbehorende oppervlakte-eenheden; aantal Buizerds en de dichtheid van Buizerds in de verschillende bufferzones.

Buffer	Opp	Buizerd	Dichtheid
100	9481	190	2,0
200	5456	105	1,9
300	2622	47	1,8
400	1087	6	0,6
500	358	4	1,1
600	92	0	0,0
700	50	0	0,0
800	33	0	0,0
900	25	0	0,0
1000	14	0	0,0
1100	6	0	0,0
1200	2	0	0,0

Tabel 3.3 Kengetallen Buizerds (n=352 ex) in de afzonderlijke deelgebieden, januari 2006. In vet: hoogste aantal.

Telgebied	AV	GE	HC	KN	TE	VB	ZU
opp.	2507 ha	4404 ha	1496 ha	3168 ha	2663 ha	3168 ha	1821 ha
Aantal	43	53	26	56	71	89	14
N/100 ha	1,72	1,2	1,74	1,77	2,67	2,81	0,77
N/uur	2,06	2,04	1,65	2,67	3,84	4,32	0,6
N/km	0,51	0,38	0,58	0,83	0,8	0,77	0,13

Bijlage 1.

Overzicht getelde soorten en aantallen in januari 2006 in het werkgebied van VWG-Zutphen e.o (197 km²).

Soort	N	N/100 ha	N/km	N/h
Dodaars	70	0,36	0,11	0,48
Fuut	51	0,27	0,08	0,35
Aalscholver	198	1,03	0,31	1,36
Grote Zilverreiger	1	0,01	0,00	0,01
Blauwe Reiger	169	0,88	0,26	1,16
Ooievaar	30	0,16	0,05	0,21
Knobbelzwaan	181	0,94	0,28	1,24
Rietgans	5	0,03	0,01	0,03
Kolgans	31077	161,63	48,21	212,71
Grauwe Gans	2561	13,32	3,97	17,53
Soepgans	125	0,65	0,19	0,86
Canadese gans	12	0,06	0,02	0,08
Brandgans	347	1,80	0,54	2,38
Nijlgans	94	0,49	0,15	0,64
Bergeend	2	0,01	0,00	0,01
Carolina-eend	1	0,01	0,00	0,01
Smient	1732	9,01	2,69	11,85
Krakeend	78	0,41	0,12	0,53
Wintertaling	349	1,82	0,54	2,39
Wilde Eend	2515	13,08	3,90	17,21
Soepeend	272	1,41	0,42	1,86
Slobeend	10	0,05	0,02	0,07
Tafeleend	115	0,60	0,18	0,79
Kuifeend	381	1,98	0,59	2,61
Nonnetje	3	0,02	0,00	0,02
Grote Zaagbek	16	0,08	0,02	0,11
Blauwe Kiekendief	1	0,01	0,00	0,01
Havik	3	0,02	0,00	0,02
Sperwer	39	0,20	0,06	0,27
Buizerd	352	1,83	0,55	2,41
Ruigpootbuizerd	1	0,01	0,00	0,01
Torenvalk	44	0,23	0,07	0,30
Slechtvalk	2	0,01	0,00	0,01
Fazant	17	0,09	0,03	0,12
Waterhoen	343	1,78	0,53	2,35
Meerkoet	1772	9,22	2,75	12,13
Scholekster	1	0,01	0,00	0,01
Kievit	1440	7,49	2,23	9,86
Watersnip	8	0,04	0,01	0,05
Houtsnip	2	0,01	0,00	0,01
Wulp	13	0,07	0,02	0,09
Witgat	7	0,04	0,01	0,05
Oeverloper	1	0,01	0,00	0,01
Kokmeeuw	5060	26,32	7,85	34,63
Stormmeeuw	2103	10,94	3,26	14,39
Zilvermeeuw	119	0,62	0,18	0,81
Gr. Mantelmeeuw	2	0,01	0,00	0,01
Stadsduif	218	1,13	0,34	1,49
Holenduif	156	0,81	0,24	1,07
Houtduif	5232	27,21	8,12	35,81
Turkse Tortel	532	2,77	0,83	3,64
Ijsvogel	17	0,09	0,03	0,12

Soort	N	N/100 ha	N/km	N/h
Groene Specht	22	0,11	0,03	0,15
Zwarte Specht	5	0,03	0,01	0,03
Gr. Bonte Specht	118	0,61	0,18	0,81
Kl. Bonte Specht	2	0,01	0,00	0,01
Veldleeuwerik	122	0,63	0,19	0,84
Graspieper	210	1,09	0,33	1,44
Waterpieper	21	0,11	0,03	0,14
Grote Gele Kwik	2	0,01	0,00	0,01
Witte Kwikstaart	17	0,09	0,03	0,12
Winterkoning	217	1,13	0,34	1,49
Heggenmus	115	0,60	0,18	0,79
Roodborst	361	1,88	0,56	2,47
Merel	2289	11,91	3,55	15,67
Kramsvogel	5519	28,70	8,56	37,78
Zanglijster	42	0,22	0,07	0,29
Koperwiek	1043	5,42	1,62	7,14
Grote Lijster	45	0,23	0,07	0,31
Tjiftjaf	1	0,01	0,00	0,01
Goudhaan	235	1,22	0,36	1,61
Vuurgoudhaan	2	0,01	0,00	0,01
Staatmees	447	2,32	0,69	3,06
Glanskop	97	0,50	0,15	0,66
Matkop	47	0,24	0,07	0,32
Kuifmees	66	0,34	0,10	0,45
Zwarte Mees	35	0,18	0,05	0,24
Pimpelmees	984	5,12	1,53	6,74
Koolmees	1558	8,10	2,42	10,66
Boomklever	254	1,32	0,39	1,74
Boomkruiper	224	1,17	0,35	1,53
Klapekster	1	0,01	0,00	0,01
Gaai	382	1,99	0,59	2,61
Ekster	519	2,70	0,81	3,55
Kauw	2904	15,10	4,51	19,88
Roek	2472	12,86	3,83	16,92
Zwarte Kraai	1735	9,02	2,69	11,88
Raaf	4	0,02	0,01	0,03
Spreeuw	2998	15,59	4,65	20,52
Huisemus	3317	17,25	5,15	22,70
Ringmus	421	2,19	0,65	2,88
Vink	1535	7,98	2,38	10,51
Keep	21	0,11	0,03	0,14
Groenling	175	0,91	0,27	1,20
Putter	49	0,25	0,08	0,34
Sijs	1081	5,62	1,68	7,40
Kneu	24	0,12	0,04	0,16
Barmsijs	224	1,17	0,35	1,53
Goudvink	106			0,55
Appelvink	74	0,38	0,11	0,51
Geelgors	39	0,20	0,06	0,27
Rietgors	12	0,06	0,02	0,08
Steenuil	4	0,02	0,01	0,03
Totaal	90077	467,28	139,74	616,61